

MEMORIJALNI CENTAR DOMOVINSKOG RATA U VUKOVARU

Prostor sjećanja i učenja

PRIPREMIO:
Branko Nadilo

Nastaje reprezentativan prostor u koji će rado zalaziti svi posjetitelji jer će na jednome mjestu dobiti detaljnu informaciju o tome što se sve tamo događalo, ali će ujedno nesumnjivo biti i mjestom hodočašća

Poznato je da se sve vijesti vezane uz Vukovar prate puno pozornije negoli one koje se odnose na druge gradove ili naselja. Podrazumijeva se da to nije potrebno posebno objašnjavati jer taj je grad svojom herojskom obranom ugrađen u temelje hrvatske neovisnosti. Stoga bi u Hrvatskoj bilo vrlo teško pronaći mjesto koje nema ulicu posvećenu tome gradu, štoviše najčešće je riječ o središnjoj i najdužoj ulici.

Svake godine stanovnici Hrvatske susjećaju sa stradanjima toga grada 18. studenoga, na Dan sjećanja na žrtve Vukovara. U brojnim se ovogodišnjim medijskim osvrtima često spominjala Javna ustanova Memorijalni centar Domovinskog rata Vukovar, zanimljiv memorijalni, sociološki, pedagoški i muzeološki projekt. Svojedobno smo u Vukovaru razgledali taj centar i zatekli ga u temeljitoj prenamjeni, rekonstrukciji i preuređenju. Možda je zato upravo sada prava prigoda da se iznesu podaci koje smo tada zabilježili i objave fotografije koje smo snimili.

Nastanak Centra

Memorijalni centar Domovinskog rata nalazi se u vojarni koja nosi naziv legendarne 204. vukovarske brigade, zapravo u negdašnjoj kasarni JNA-e koja je tijekom vukovarske opsade bila pod neprijateljskom kontrolom i ometala braniteljske napore. Nakon rata ta je vojarna godinama bila sjedište OESS-a (Organizacije za europsku sigurnost i suradnju), najveće regionalne sigurnosne organizacije na svijetu koja okuplja pedesetak zemalja Europe, središnje Azije i Sjeverne

Amerike, a bavi se brojnim sigurnosnim pitanjima poput kontrole naoružanja, mjerama za gradnju povjerenja i sigurnosti, ljudskim pravima, demokratizacijom, nadzorom izbora te zaštitom okoliša.

Memorijalni centar nalazi se u vojarni koja nosi ime legendarne 204. vukovarske brigade i u kojoj je cijelo vrijeme opsade bila kasarna JNA, a potom i sjedište OESS-a

Nakon što su 2002. Oružane snage Republike Hrvatske (OSRH) preuzele tu

vojarnu, uglavnom se vodila briga samo o njezinu održavanju. Naime, vojarna se nalazi u gradu i u blizini nema vojno vježbalište pa nije pogodna za smještaj postrojbe. Još je 1996., prema dugoročnom planu razvoja OSRH-a, bilo ustrojeno Povjerenstvo za izradu programa ustrojbe posebnoga memorijalno-edukacijskog centra, na čijem je čelu bio general-pukovnik Slavko Barič, sadašnji ravnatelj Hrvatskoga vojnog učilišta. Upravo je to povjerenstvo 2007. obznanilo da vukovarska vojarna bez posebne namjene postaje Memorijalni, informacijski, dokumentacijski i edukativni centar Domovinskog rata (ne treba ga miješati s Hrvatskim memorijalno-dokumentacijskim centrom Domovinskoga rata koji od 2005. djeluje u zgradi Hrvatskoga državnog arhiva u Zagrebu). Namjera je bila omogućiti svim vojnim i civilnim posjetiteljima da na jednome mjestu dobiju cjelovit uvid u Domovinski rat. Centar je

Sva obilježja Domovinskog rata u Vukovaru i okolici o kojima brine Memorijalni centar

Ulaz u Spomen-dom Ovčara

namijenjen i pripadnicima braniteljskih udruga i hrvatskim braniteljima, ali i đacima, studentima i svima onima koji su zainteresirani za istraživanje ratnih zbivanja u Hrvatskoj krajem prošlog stoljeća. Razradi te ideje pristupilo se odmah pa je vrlo brzo taj muzejski prostor koji je vodio brigadir Petar Čavar znalo posjetiti i do 15.000 ljudi na godinu. Zabilježen je i velik broj posjetitelja iz inozemstva, a u obilazak su dolazili i polaznici Američke ratne škole.

Centar je zamišljen kao memorijalno, ali i informacijsko-dokumentacijsko i edukacijsko središte koje uključuje i muzejske eksponate. Idejno je rješenje projekta izradio arhitekt Željko Kovačić, naš najpoznatiji i najuspješniji autor muzejskih postava. Zamišljeno je da se na temelju kronološkog koncepta zbivanja u Domovinskome ratu koji je predložio Vojni muzej prikažu nastajanje svih grana OSRH-a, najvažnije bitke i ustrojavanje brigada, ali i potpora civilnog društva njihovu nastanku. Mnoge su eksponate i izložbene cjeline poput prikaza logora Stajičevo i Begejci osmislili i sami zaposlenici, koji su u početku uglavnom bili vojnici. Prema procjenama autora idejnog rješenja, procijenjeno je da će prenamjena i opremanje izložbenog prostora stajati ukupno 80 milijuna kuna.

Uredbu o osnivanju Javne ustanove Memorijalni centar Domovinskog rata Vuko-

var donijela je Vlada RH na sjednici održanoj 2. svibnja 2013. Potom je 2. siječnja 2014. pod pokroviteljstvom Ministarstva branitelja s radom započela nova javna ustanova koja je nastavila ono što je 2007. započeto u sklopu Ministarstva obrane. Glavna je namjera Centra da na suvremen i dostojanstven način upozna nove generacije s vrijednostima Domovinskog rata, a otvoren je za posjetitelje svih uzrasta te za skupne i pojedinačne posjete. Od osnutka do danas Centar je obišlo više od 130.000 posjetitelja, i to od djece vrtičke do preko učenika osnovnih i srednjih škola, studenata iz Hrvatske i inozemstva te vojnih izaslanstava i sportskih klubova do braniteljskih udruga i udruga umirovljenika.

Glavna je namjera Memorijalnog centra da na dostojanstven način upozna nove generacije s vrijednostima Domovinskog rata, a otvoren je i za sve ostale posjetitelje

Sadržaji i programi Memorijalnog centra

Planovi i prihvaćeno idejno rješenje predviđali su da će Centar građom i sadržajima obuhvatiti ne samo Domovinski rat

u Vukovaru, već u cijeloj Hrvatskoj. Zato su sve grane OSRH-a dopremile dio tehnike, a odmah se pristupilo i izradi simulacije bojnog polja pod nazivom: *Ojačana brigada u obrani*. Ta školska simulacija ne prikazuje ni jednu stvarnu bitku u Domovinskome ratu, ali joj je namjera posjetiteljima na otvorenome prostoru prikazati sve sadržaje jedne stvarne bitke. Na širokom su prostoru prikazani pozicije i sadržaji zapovjedništva, topništva za potporu i protuzrakoplovnog topništva te protuoklopnog i pješačkog djelovanja, ali i dijelovi uništene tehnike. Glavna je namjera bila privući mlade ljude, ponajprije učenike osnovnih i srednjih škola, ali i sudionike Domovinskog rata i sve ostale građane.

Budući da Memorijalni centar želi biti i edukacijsko središte, predviđeni su sadržaji poput predavaonica, kabineta, svečane dvorane i prostora za slobodno vrijeme, a u planu je i staviti u funkciju cijeli prostor od 12 hektara bivše vojarne. U zatvorenim se prostorima planirao prikazati cijeli put od stvaranja Republike Hrvatske do mirne reintegracije, a na vanjskom su dijelu kao izložbeni eksponati trebali biti izloženi tenkovi, transporter, zrakoplovi, brodovi, improvizirana oklopna sredstva i sl.

S obzirom na to da se Memorijalni centar počeo opreмати i uređivati još u doba dok još nije imao status javne ustanove, danas je to ustanova koja čuva, istražuje i promiče sjećanja, dokumentaciju i zapise o događajima važnima za suvremenu hrvatsku povijest. Ujedno svojim memorijalnim, znanstvenim, obrazovnim, turističkim i međunarodnim aktivnostima povezuje vukovarsku prošlost i budućnost. Pritom valja reći da je lokalna sredina vrlo dobro prihvatila i podržala tu inicijativu.

Danas Centar povezuje sve memorijalne sadržaje u Vukovaru. Među njima je Spomen-dom *Ovčara* (inače naziv farme u sklopu *Vupika*, koji se nalazi pet kilometara jugoistočno od Vukovara), mjesto najvećega masovnog pokolja u Domovinskome ratu. Spomen-dom je otvoren 20. studenoga 2006., a radi se o hangaru gdje su prije strijeljanja bili dovedeni i mučeni ranjenici i osoblje vu-

Spomen-dom hrvatskih branitelja na Trpinjskoj cesti

kovarske bolnice. Vjeruje se da ih je bilo najmanje 265, a dosad ih je pronađeno i identificirano približno 200. Najmlađa je žrtva imala 16, najstarija 77 godina, a bila je i jedna trudna žena. Među stradalnicima najpoznatiji su novinar Siniša Glavašević i francuski ratni dobrovoljac Jean-Michel Nicolier, ali bilo je i desetak Srba, domoljuba i branitelja. Memorijalni centar brine i o Masovnoj grobnici *Ovčara*, gdje su u rujnu i listopadu 1996. ekshumirana dosad pronađena tijela. Autor je spomenika u obliku sivog obeliska s grlicom, postavljenog 29. prosinca 1998., prof. Slavomir Drinković. Tome tragičnom mjestu novije hrvatske povijesti posvećen je i spomenik na Trgu žrtava Ovčare na Mitnici, na kojemu su ispisana imena 192 dosad identificirane žrtve.

Među obilježjima o kojima brine Memorijalni centar i slavni je Vodotoranj, simbol vukovarskih stradanja i pobjede, ali i ostvarenja naših graditelja

Valja spomenuti i Spomen-dom hrvatskih branitelja na Trpinjskoj cesti, izgrađen na mjestu negdašnje pošte u kojoj je 1991. bilo zapovjedništvo tog dijela grada. Zgrada je izgrađena u obliku stisnute šake, a u njezinu je središtu ponor s kupolom uništenog tenka bivše JNA i ispisanim imenima svih poginulih pri-

padnika 204. vukovarske brigade. Ispred doma postavljeni su oštećeni tenk i bista postumnog general-bojnika i heroja Blage Zadre, a dom je izgrađen prema idejnome rješenju zagrebačkoga likovnog umjetnika Miljenka Romića, autora koncepta Spomen-doma *Ovčara*. Hangari negdašnjeg poduzeća *Velepromet* nalaze se uz cestu koja vodi prema Negoslavcima, južno od Memorijalnog centra. Tamo je od rujna 1991. do ožujka 1992. bio privremeni sabirni logor, a sastoji se od zidanih skladišnih zgrada i šest limenih hangara. U tom je logoru, koji, čini se, još nije dostojno obilježen,

Slavni Vodotoranj s više od 600 oštećenja

bilo zatočeno gotovo 10.000 civila među kojima je bilo mnogo žena i djece, a ubijeno ih je približno 800 i nestalo gotovo 1200.

Memorijalni centar predstavlja posjetiteljima i sve ostale sadržaje i obilježja Domovinskog rata u Vukovaru poput budućega Doma ratnika i križa na Lužcu, spomen-obilježja u Bogdanovcima, Kukuruznog puta, Sotin-Skendra i masovne grobnice Nova ulica te spomenika

Memorijalno groblje Domovinskog rata s 938 bijelih križeva

Prikaz sadržaja Memorijalnog centra (1 – upravna zgrada, 2 – hostel, 3 – restoran, 4 – fotografije u Domovinskom ratu, 5 – umjetnost u Domovinskom ratu, 6 – izložbeni prostor hangar, 7 – hangar s nadstrešnicom)

dvanaestorici hrvatskih policajaca u Borovu Selu. Najpoznatiji su ipak Središnji križ na utoku Vuke u Dunav (visok 9,5 m i težak 40 tona, dar Hrvatske ratne mornarice iz Pule, čiji je autor kipar Šime Vidulin), vukovarska bolnica kao mjesto sjećanja u čijem je podrumu vjerno prikazan život ranjenika i bolničkog osoblja tijekom opsade i slavni Vodotoranj, simbol vukovarskih stradanja i pobjede, ali i ostvarenja naših graditelja (visok 50,3 m i opsega 2200 m³), čija se obnova godinama najavljuje. Vodotoranj je izgrađen krajem 1968. i bio je jedna od najvećih takvih građevina u Europi. Na njegovu se vrhu nalazio restoran s vidikovcem. Projektirali su ga Aleksander Rose i prof. dr. sc. Matej Meštrić. Tijekom srpske agresije na Vukovar bio je jedna od najčešćih meta neprijateljskog topništva pa je zadobio više od 600 oštećenja. Dio je Memorijalnog centra i Memorijalno groblje žrtava iz Domovinskog rata, jedna od najvećih masovnih grobnica u Europi na-

kon Drugoga svjetskog rata, s 938 bijelih križeva za isto toliko ekshumiranih tijela. U središnjem je dijelu groblja 5. kolovoza 2000. postavljen četiri metra visok spomenik od patinirane bronce sa središnjim "zračnim" križem i vječnim plamenom čiji su autori Đurđica i Tomislav Ostoja.

Učenci osmih razreda svih osnovnih naših škola u dvodnevnom će se boravcima upoznati s vrijednosti Domovinskog rata, ali i učiti o vrijednosti mira i tolerancije

Danas su u bivšoj vukovarskoj vojarni uz prikaze logora Stajićevo i Begejci te simulacije bojnog polja postavljene i izložbe *Sjećanje na Domovinski rat – bitka za Vukovar* i *Vukovar u tiskanim medijima 1991. – 1996.*, dio postava odnosi se na Samostalni zrakoplovni vod koji je do-

stavljao pomoć opkoljenome Vukovaru te na naoružanje i minsko-eksplozivne naprave ručne izrade, a na otvorenome prostoru izloženi su naoružanje i tehnika korišteni u Domovinskom ratu, poučni prikaz minskog polja sa školskim minama i aleja topništva.

Najzanimljivija aktivnost Javne ustanove Memorijalni centar Domovinskog rata Vukovar jest projekt *Posjet osmih razreda Vukovaru*, koji je prošle školske godine bio pilot-projekt u sklopu kojega su memorijalna mjesta u Vukovaru obišli učenici iz pet slavonskih županija (ukupno 6084 učenika), a ove 2015./2016. godine projektom su obuhvaćene sve osnovne škole u Hrvatskoj. U sklopu tog projekta kroz dvodnevne posjete učenike osmih razreda nastoji se upoznati s vrijednostima Domovinskog rata i s važnosti Bitke za Vukovar. Očekuje se da će ove godine tim projektom biti obuhvaćeno približno 40.000 učenika. Obilazak uključuje predavanja o Domovinskom ratu u skladu s nastavnim programom za povijest, obilazak svih mjesta sjećanja, ali i prenošenje poruke mira, prihvaćanja različitosti i suosjećanja. Učenici posjećuju i Gradski muzej Vukovar te Muzej vučedolske kulture. Ujedno je to način socijalizacije u novome okruženju, ali i prigoda za upoznavanje običaja, navika i kulture tog dijela naše zemlje te poticaj nastavnicima za povezivanje nastavnih sadržaja. Memorijalni centar preko Ministarstva branitelja snosi cjelokupne troškove smještaja, prijevoza i prehrane učenika i nastavnika.

Važan je dio cijelog projekta i tzv. Škola mira, završni dio dvodnevnog izleta kojim se kod učenika nastoji potaknuti svijest o vrijednosti mira i tolerancije, o prihvaćanju različitosti i o njegovanju mira. Moć je prošlosti vrlo važna u izgradnji pravedne i mirne budućnosti, a mir nema alternative jer je to trajni proces uspostave uzajamnog povjerenja i međusobnog prihvaćanja. U Školi mira sudjeluju i gosti predavači (u prošloj su godini gosti predavači bili predsjednik Sabora Josip Leko, ministar Ivan Vrdoljak, general-pukovnik Mirko Šundov, pravobraniteljica za djecu Ivana Milas Klarić, olimpijac Tomislav Karlo...), a završava obveznim kvizom znanja.

Zgrada koja će se prenamijeniti u hostel

Rekonstrukcija i sanacija dijelova Centra

Sadržaji bivše vojarne na adresi Ive Tijardovića bb već se dugo sustavno preuređuju, a sada se obnavljaju ili su pred završetkom radovi na brojnim građevinama. Ciljevi radova su unutrašnje preuređenje prostora i poboljšanje energetske učin-

kovitosti. Doznali smo to u razgovoru s prezaposlenim ravnateljem Javne uprave Zoranom Šangutom, dipl. iur., te s tajnikom Gordanom Šestanom, ing. el., i voditeljem Odjela tehničkih poslova i održavanja Damirom Bajsićem, dipl. iur. U Centru se obnavljaju i za nove namjene preuređuju upravna zgrada, restoran s kuhinjom, hangar s nadstrešnicom i

servisna radionica, sanira se i dograđuje dio infrastrukture, a jedna se zgrada preuređuje u hostel. U uređenju okoliša i interijera građevina uvode se novi elementi i kvalitetniji materijali, ali se primjenjuje i bolja obrada kojom se vojarna pretvara u kulturološki ambijent, a ujedno se tijekom adaptacije poboljšava energetska učinkovitost građevina. Također, u skladu s propisima svi se sadržaji prilagođavaju osobama s invaliditetom.

Upravna se zgrada nalazi odmah do portirnice i u cijelosti je preuređena, a izvođač je bio *Vodotoranj* d.o.o. iz Vukovara. Nova neto površina nakon svih promjena, rušenja i pregradnji iznosi 393,17 m², a vrijednost je svih radova 2,65 milijuna kuna. Radi poboljšanja fizikalnih svojstava zgrade promijenjeni su postojeći prozori i vrata, ali i pročelja koja sada imaju bolja izolacijska svojstva (sustav *etics*). Zamijenjene su i završne obloge podova, a u prizemlju su promijenjeni svi postojeći slojevi radi boljih fizikalnih svojstava, ali i ugodnijeg i sigurnijeg boravka. Dakle, upravna je zgrada preuređena bez ikakvih promjena u vanjskome obliku ili u volumenu i bez zadiranja u stabilnost. Budući da je odlučeno da će svaka građevina u Memorijalnome centru dobiti naziv prema jednom od gradova u kojima

Budući izgled hostela

Dio vojne opreme na otvorenom

su se vodile ključne bitke u Domovinskoj ratu, upravna je zgrada dobila naziv *Šibenik*.

Potpuno se obnavlja i postojeći restoran s kuhinjom, čija neto površina iznosi 527,61 m², a ugovorena je vrijednost radova 5,7 milijuna kuna. I na toj se građevini radi poboljšanja fizikalnih svojstava mijenjaju vrata i prozori te fasadna obloga (također sustav *etics*). Mijenjaju se i sve podne obloge, uključujući i obloge u kuhinji u prizemlju, dok će se u restoranu zadržati postojeći i očuvani teraco pod.

Posloženi topovi u nizu

Detalj simulacije bojnog polja pod nazivom: *Ojačana brigada u obrani*

Na glavnom se ulazu planira podizanje terena kako bi se osobama s invaliditetom omogućio jednostavniji prilaz. Prostor će zadržati prijašnji oblik i namjenu, ali se prilagođuje novome poslovanju. Znatno će biti poboljšana kvaliteta kuhinjske tehnologije i restorana, posebno linije posluživanja, ali i garderobe za osoblje i sanitarija za posjetitelje.

Obnavljaju se i servisna radionica i hangar koji se nalaze u jugozapadnome dijelu prostora, ali riječ je o zahvatima manje vrijednosti. Tako je ugovorena cijena obnovu radionice 1,7 milijuna kuna, a u obnovu hangara 1,67 milijun kuna. Znatno su veća ulaganja u infrastrukturu, zapravo uređenje prometnih i pješačkih površina, gdje prva faza uključuje elektro-

nergetske instalacije, plinovod, vodovod i kanalizaciju (ugovorena vrijednost 4,3 milijuna kuna), a druga konačno uređenje postojećih i gradnju novih površina (procijenjena vrijednost 5,6 milijuna kuna). Nove su cestovne prometnice uglavnom predviđene za dvosmjerni promet, a širina im se kreće, ovisno o zahtjevu investitora, između 3,5 m i 6 m. Mjestimično je predviđena i izgradnja pješačkih staza promjenjive širine.

Budući da je Centar priključen na staru transformatorsku stanicu koja je u vrlo lošem stanju, a s obzirom na to da na čestici postoji nova transformatorska stanica, predviđeno je prespajanje napajanja. Također će se plinovod, koji dosad u kompleksu nije postojao, uglavnom voditi zelenim pojasom, na dubini od 1,3 m, a predviđeno je i uređenje cjelokupnih

instalacija vodovoda i kanalizacije u kompleksu. Procijenjena vrijednost tih radova iznosi 7,2 milijuna kuna.

Najveći je zahvat prenamjena i dogradnja jedne zgrade u hostel, a namijenjena je za smještaj učenika nastavnika te ostalih namjernika

Znatno više, čak 25,9 milijuna kuna (svi su iznosi navedeni s PDV-om), stoji najveći sadašnji zahvat – prenamjena i dogradnja zgrade pokraj glavnog ulaza u hostel. Idejni su projektanti Bogomir Hrnčić, ing. građ., i Marin Binički, dipl. ing. arh., iz Zagreba, a izvođač *Monte-mont* d.o.o. iz Osijeka. Prostor će u cijelosti biti prilagođen potrebama Memorijalnog centra, reorganizirat će se sobe i urediti sobe za pratitelje, ali i uredi te sanitarije i prostori za osoblje. Na svakom će katu biti organizirane sobe za invalide, kao i omogućen lakši pristup osobama s posebnim potrebama. Dosađanja je namjena zgrade bila spavaonica s pratećim potrebama, s time da se u posljednje vrijeme njezin prostor koristio za izložbe fotografija događaja u Vukovaru tijekom Domovinskog rata, a

Prikaz logora Stajićevo

sada je namijenjena za smještaj učenika i ostalih namjernika.

I na toj su zgradi predviđeni novi otvori te radovi na promjeni toplinske izolacije pročelja sustavom *etics*, ali i na zamjeni postojećih podova. Ugrađuju se suvremeni aluminijski prozori sa zaštitom od sunca, a pročelja bojom i oblikom podsjećaju na postojeća. Ukida se kosi krov i grade dodatni, treći kat te nadstrešnica

na trgu ispred ulaza. Dogradnjom se poštuje odnos dimenzija zgrade jer se novo odvaja od starog kontinuiranim staklenim pročeljem. Uvlačenjem najvišeg kata stječe se dojam dematerijalizacije, a tako su dobiveni i prostori za održavanje i za nužni izlaz. Zbog moguće evakuacije na bokovima su dodana i posebna stubišta koja su radi boljeg uklapanja obložena metalnom perforiranom opnom od prizemlja do krova. Oblikovanjem krovne plohe s istaknutom strehom odrađene su granice zgrade i odnos unutrašnjeg i vanjskog prostora.

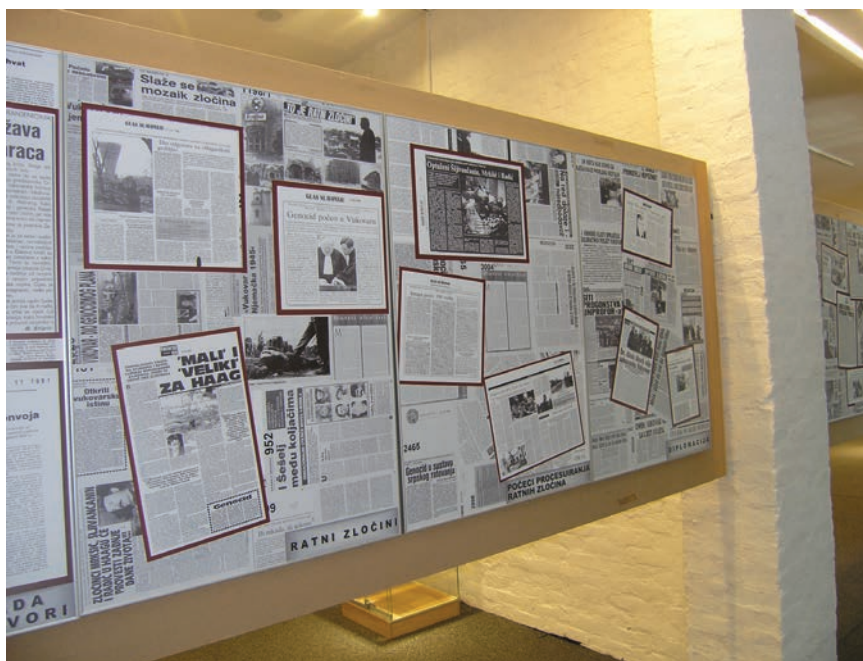
Novi hostel u Memorijalnom centru dobit će ime *Dubrovnik* jer je u Borovu naselju negdašnji samački hotel, a poslije i privremeni smještaj za ljude pogođene poplavom iz županjske Posavine, prenamijenjen u drugi hostel (s 240 soba) u sklopu Memorijalnog centra. Dobio je ime *Zagreb* u znak zahvalnosti gradu iz kojeg su stigli brojni vukovarski branitelji, ali i na pomoći u uređivanju brojnih spomen-obilježja, primjerice *Ovčare*. Uostalom, temeljito preuređenje hostela Grad Zagreb namjerava obaviti u 2016. godini. Preuzimanje i "krštenje" hostela svečano je obilježeno početkom studenoga 2015., nakon čega je gradonačelnik Zagreba Milan Bandić bio gost-predavač u Školi mira.

Izložba ručnog oružja i fotografija

Sing. Šestanom, tajnikom Memorijalnog centra, obišli smo cijeli kompleks, uključujući sve izložbene prostore i građevine koje se obnavljaju. Vodila nas je stožerna narednica Tamara Rubčić, koja ima veliko iskustvo u predstavljanju izložbenih sadržaja i namjene Memorijalnog centra Domovinskog rata. Provela nas je kroz sve sadržaje, upozorila na pojedine eksponate i njihovo podrijetlo, ali i strpljivo odgovarala na brojna pitanja. Zanimalo nas je predstavlja li sadržaje na isti način odraslima i djeci. Naime, prilikom obilaska prisjetili smo se vlastitog djetinjstva i dosadnog i gotovo iritirajućega, dugačkog predstavljanja obilježja iz Drugoga svjetskog rata. Rekla nam je da je pristup sasvim drugačiji i da je dječja pozornost, pa i pozornost tinejdžera, znatno kraća te da im treba iznositi puno manje podataka. Čak treba znati kada treba zašutjeti jer ih obilje materijala zamara. Najlakše je s najmlađima koji se neumorno zavlache i penju po svim izložbenim eksponatima. Tada jedino treba biti vrlo oprezan kako pri penjanju ne bi pali. Mlade se puno češće odvodi na obližnje igralište. Narednica Rubčić je vrlo zadovoljna zanimanjem i znatiželjom svih posjetitelja, posebno školaraca.

Obišli smo i fotografirali cijeli kompleks koji je već dobio osnovne konture budućeg izgleda. Svi su sadržaji, osobito eksponati iz Domovinskog rata, raspoređeni po golemome prostoru pa se ne stječe dojam pretrpanosti. Iznimno su jednostavno i lijepo bijelim žičanim oblicima prikazani ljudski likovi uz pojedina oružja ili oruđa. Zadivljuje kako je cijeli kompleks, unatoč potresnoj i povijesnoj dimenziji, uređen bez patetike i pretjerivanja. Sve se doima jednostavno i gotovo blisko, a opet potresno. Čak ni prikaz zarobljeničkih logora, dakle prostora koji nikako ne dolikuje ljudima, uostalom, i radi se o napuštenim životinjskim stajama, ne djeluje teško ni zastrašujuće. Za prikaz nedavne i teške stvarnosti dovoljni su novinski napisi, televizijski izvještaji i fotografije. Njima zaista ne trebaju nikakva dodatna isticanja. Među

Izložba novinskih napisa o Domovinskom ratu

eksponatima najviše zadivljuje dosjetljivost branitelja, neovisno o tome je li riječ o improviziranim oklopnim vozilima, bojer-bombama ili ručno izrađenom oružju. Unatoč stradanjima koja prikazuje, cijeli prostor odiše nekom prikrivenom radošću i ponosom. Uostalom, pobjednik i treba biti upravo takav.

Zadivljuje kako je cijeli kompleks, unatoč potresnoj i povijesnoj dimenziji, uređen bez patetike i pretjerivanja, pa se sve doima jednostavno i gotovo blisko, a opet potresno

Umjesto zaključka

Vukovar će dobiti ili je već dobio reprezentativan prostor u koji će tijekom obilaska mjesta stradanja vrlo rado zalaziti svi posjetitelji i turisti, ako ni zbog čega drugog, onda zbog toga što na jednom mjestu mogu dobiti detaljnu i argumentiranu informaciju o tome što se sve dogodilo u tome dijelu naše zemlje prije

gotovo četvrt stoljeća. Zbog herojstva svojih branitelja Memorijalni centar u Vukovaru nesumnjivo će postati i mjestom hodočašća brojnih braniteljskih udruga, ali i svih Hrvata iz zemlje i inozemstva. Za njega će zanimanje pokazati i inozemni posjetitelji, posebno oni iz vojnog miljea. Uostalom, to već i čine.

Memorijalni centar Domovinskog rata svojim zanimljivim školskim programom može zainteresirati i mlade za sve poteškoće s kojima se Hrvatska susretala tijekom stjecanja svoje neovisnosti. Lijepo je što su sadržaji oslobođeni pretjerivanja koje kod mladih može izazvati i sasvim suprotan učinak. Svakako treba pohvaliti i činjenicu da sve skupine učenika osmih razreda s terenskih satova povijesti u Vukovaru odlaze s porukama mira i tolerancije.

Vukovaru nedostaje gospodarskih sadržaja i ljudi tamo žive vrlo teško. Svaki je nov sadržaj dobrodošao, uostalom on sa sobom donosi i toliko potrebna radna mjesta. No i ovom prilikom treba istaknuti i to da ovakvi sadržaji neće moći doći do punog izražaja bez pravih gospodarskih projekata u gradu i okolici.